

Puolustusvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko teollisuuspolitiikasta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko teollisuuspolitiikasta (VNS 1/2025 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Isabella Paju, valtioneuvoston kanslia
- johtava asiantuntija Maija Palmu, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Tommi Nordberg, puolustusministeriö
- finanssineuvos Janne Huovari, valtiovarainministeriö
- johtava asiantuntija Paavali Kukkonen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- erityisasiantuntija Olli Klemola, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Patria Oyj
- Insta Group Oy
- Nammo Lapua Oy
- Sako Oy

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Teollisuuspoliittinen strategia

(1) Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa on linjattu pitkäjänteisen teollisuuspoliittisen strategian laatimisesta, joka on keskeinen osa hallituksen talous- ja työllisyyspoliittista kokonaisuutta. Strategian tavoitteena on luoda suotuisat olosuhteet kasvuhakuisten, työllistävien ja vientiin tähtäävien yritysten kasvulle sekä turvata työpaikkojen säilyminen Suomessa.

(2) Strategian tarkoituksena on antaa selkeä kokonaiskuva hallituksen teollisuuspolitiikan painopisteistä ja keinoista. Sen tavoitteena on myös tarkastella Suomen kannalta keskeisimpiä EU:n

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2025 vp

teollisuuspolitiikan kysymyksiä ja liittämään ne kansallisen teollisuuspolitiikan kontekstiin. Samalla pyritään varmistamaan, että Suomen teollisuuspolitiikka on valmistautunut tulevaisuuden haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen, digitalisaatioon ja kansainvälisten markkinoiden muutoksiin.

(3) Puolustusvaliokunta keskittyy lausunnossaan tarkastelemaan puolustustarvikkeita ja kaksikäyttöteknologiaa käsittelevää selonteon lukua 3.5. Valiokunta toteaa, että puolustusteollisuutta käsittelevä osio selonteossa on valitettavan suppea, vaikka puolustusteollisuus on selkeästi yksi tulevaisuuden kasvualoista Suomessa. Suomalainen puolustusteollisuus työllisti vuonna 2023 suoraan noin 10 000 henkilöä, ja henkilöstömäärän kasvu jatkuu nopeana. Erityisesti insinööreille, suunnittelijoille, ohjelmoijille ja tuotantotyöntekijöille on kysyntää. Valiokunnan mielestä erittäin tärkeä näkökulma on, että tämä kehitys tarjoaa työllistymismahdollisuuksia myös kasvukeskusten ulkopuolella. Puolustusteollisuuden tuotannon kasvattaminen hyödyttää koko maata.

Puolustusteollisuus teollisuusstrategiassa

(4) Selonteossa todetaan, että Suomen Nato-jäsenyys luo uusia mahdollisuuksia suomalaiselle puolustus- ja teknologiateollisuudelle. Naton kautta syntyvät verkostot ovat erityisen tärkeitä erityisesti pk-yrityksille, joita valtaosa suomalaisista puolustusteollisuuden toimijoista edustaa. Pk-yritysten pääsy puolustusteollisuuden ekosysteemiin on olennaista alan kasvun jatkumiselle. Selonteossa linjataan myös, että teknologian saatavuus sekä kyky tuottaa ja integroida uutta teknologiaa kustannustehokkaasti puolustusjärjestelmään edellyttää teollista tuotantokykyä ja teknologista osaamista.

(5) Valiokunta yhtyy selonteossa todettuun ja toteaa, että esimerkiksi Naton DIANA-aloite (Defence Innovation Accelerator for North Atlantic) sekä NIF-rahasto (NATO Innovation Fund) tukevat Suomen start-up- ja pk-yrityksiä puolustukselle ja turvallisuudelle kriittisten kaksikäyttöteknologioiden kehittämisessä ja niiden sotilaallisen käyttöpotentiaalin todentamisessa. Valiokunta pitää hyvänä, että EU-instrumenttien lisäksi yritysten osaamispohjaa ja mahdollisuutta eri rahoituslähteiden hyödyntämiseen tehdään myös Naton kautta, vaikka suomalainen yritys kenttä tällä hetkellä arvioikin EU-hankkeiden kautta saatavan lisäarvon suuremmaksi kuin Nato-yhteistyön. EU-puolelta korostuvat erilaiset puolustusteollisuuden kehittämistä tukevat rahoitusinstrumentit (mm. Euroopan puolustusrahasto EDF ja EU:n ampumatarviketuotannon tukemiseksi annettu ASAP-asetus). Esimerkiksi Patria on saanut EDF-rahoitusta noin 100 miljoonaa euroa uuteen FAMOUS-ajoneuvohankkeeseen, ja Nammo on saanut noin 40 miljoonaa euroa ASAP-rahoitusta kranaatti- ja ruutituotantoon.

(6) Kaksikäyttötuteteista selonteossa todetaan vain, että laajentuvista markkinoista hyötyminen edellyttää, että hyvin toimivat hallitusten väliset yhteydet (government to government) tukevat alan yritysten vientiponnisteluja. Valiokunta toteaa, että kaksikäyttötuteteiden avulla Puolustusvoimat voivat hyödyntää siviiliteknologian kehittymistä ja hankkia teknologiaa, joka on jo markkinoilla saatavilla ja usein edullisempaa kuin täysin puolustukseen suunnitellut tuotteet. Tämä voi tuoda merkittäviä kustannussäästöjä ja mahdollistaa resurssien käytön optimoinnin.

(7) Valiokunta huomauttaa, että Suomessa toimii useita yrityksiä, jotka valmistavat kaksikäyttötuteteita. Näiden yritysten merkitys Suomen puolustukselle on suuri monella eri tasolla, sillä ne

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2025 vp

tarjoavat teknologisia ratkaisuja ja resurssitehokkuutta, jotka tukevat Suomen puolustuskykyä ja kansallista turvallisuutta. Suomalaiset kaksikäyttötuotteiden valmistajat ovat avainasemassa uusien teknologioiden kehittämisessä. Monilla näistä yrityksistä on vahvaa osaamista, joka voidaan siirtää sekä siviili- että puolustussektorille. Esimerkiksi satelliittiteknologia, kyberpuolustus, automaattiset järjestelmät ja drone-teknologia voivat hyödyttää molempia sektoreita.

(8) Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että selonteossa linjataan G2G-mallin kehittämisestä, jota puolustusvaliokuntakin on jo pitkään ajanut (ks. esim. PuVL 9/2024 vp). Suomessa puolustushallinto ei toimi puolustustarvikkeiden myyjänä, vaan Suomessa täysipainoisen G2G-kaupan vaihtoehtona on malli, jossa myyjätahona on suomalainen puolustusalan yritys, mutta Suomen valtio tarjoaa teollisuuden tekemän kaupan ohkeen tukielementtejä kaupan toteuttamisessa ja toimeenpanossa. Valiokunnan mielestä Suomen nykyinen toimintamalli vaatii uudelleentarkastelua, sillä joissain tapauksissa ostajana toimiva valtio on hankintakilpailutuksen yhteydessä edellyttänyt, että kaupallisen sopimuksen ohella toteutetaan myös valtioiden välinen sopimus, koska kahden välinen sopimusperusteinen yhteistyö parantaa ennakoitavuutta sekä tuo tarvittavaa turvaa ostajavaltiolle. Valiokunta pitää hyvänä kehysriihen päätöstä siitä, että G2G-mallia kehitetään, korostaen, että mallin työstämiseen on otettava mukaan suomalainen puolustusteollisuus alusta lähtien.

Yhteenveto

(9) Oman puolustusteollisuuden tukeminen on elintärkeää Suomen sotilaalliselle huoltovarmuudelle, koska se varmistaa Suomen kyvyn puolustaa itseään itsenäisesti ilman liiallista riippuvuutta ulkomaisista toimitusketjuista. Suomen Puolustusvoimien ostot ovat myös tärkeitä referenssejä vientiponnistelujen onnistumiselle. Korkea kotimaisuusaste takaa puolustusmateriaalien saatavuuden ja huollon kriisiaikoina, mahdollistaa nopean reagoinnin muuttuviin tarpeisiin ja tukee alueellisesti hajautettua tuotantoa, joka vahvistaa huoltovarmuutta ympäri Suomea. Puolustusteollisuus edistää myös innovaatioita, kuten kaksoiskäyttöteknologioiden kehittämistä, ja mahdollistaa kansainvälisen yhteistyön, joka vahvistaa Suomen puolustuskykyä ja työllisyyttä kotimaassa.

(10) Suomalaisen puolustusteollisuuden kannalta erityisen tärkeäksi ulottuvuudeksi nousevat TKI-toimintaan liittyvät toimet. Saadun selvityksen mukaan puolustussektorin yritykset Suomessa investoivat yli 15 prosenttia liikevaihdostaan TKI-toimiin. Valiokunta pitää tätä kehitystä erittäin hyvänä. Sen sijaan puolustushallinnon omat TKI-panostukset ovat valiokunnan mielestä täysin riittämättömät. Suomesta puuttuu myös tiivis julkisen hallinnon ja yksityisen sektorin yhteistoiminta. Esimerkiksi Norjassa ja Hollannissa on käytössä ns. triple helix -malli, jossa julkishallinto, puolustusteollisuus sekä tiede- ja tutkimusyhteisö tekevät tiivistä yhteistyötä. Valiokunta näkee tällaisen mallin tuomisen myös Suomeen olevan erittäin tarpeellista, ja asiaa on viipymättä edistettävä.

(11) Valiokunta toteaa, että puolustusvälinemarkkinat Euroopassa toimivat erityisellä tavalla verrattuna muihin teollisuudenaloihin. Markkinoiden toimintaan vaikuttavat monenlaiset tekijät, kuten poliittiset, taloudelliset ja turvallisuusnäkökohdat. Puolustusvälinemarkkinat ovat tiukasti säänneltyjä, sillä puolustusvälineet liittyvät suoraan kansalliseen turvallisuuteen ja sotilaalliseen valmiuteen.

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2025 vp

(12) EU on pyrkinyt luomaan yhteisiä puolustusvälinemarkkinoita, mutta käytännössä markkinoilla on edelleen monia kansallisia rajoitteita ja protektionistisia käytäntöjä. Puolustusvaliokunta on arvioinut useaan otteeseen puolustus- ja turvallisuusvälineiden julkisia hankintoja koskevan PUTU-direktiivin toimivuutta (PuVL 9/2024 vp, PuVL 3/2024 vp, PuVL 2/2023 vp). Kyseinen direktiivi tuli voimaan vuonna 2011, ja sen tavoite oli lisätä puolustussektorin hankintojen avoimuutta ja varmistaa, että kaikki EU:n yritykset voivat osallistua puolustustarvikkeiden hankintakilpailuihin unionialueella.

(13) Valiokunnan mielestä on selvää, että PUTU-direktiivi ei ole onnistunut saavuttamaan tavoitettaan luoda avoimia ja kilpailukykyisiä puolustusvälinemarkkinoita EU:ssa. Protektionistiset käytännöt ja turvallisuuskysymykset estävät markkinoiden täydellistä avautumista. Direktiivi ei ole hillinnyt jäsenvaltioiden taipumusta suojella omaa puolustusteollisuuttaan, eikä se ole lisännyt EU:n puolustusteollisuuden kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla.

(14) Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että Suomi edistää toimivampia sisämarkkinoita ja tasapuolisia toimintaolosuhteita puolustussektorilla. Suomessa on kehitetty kustannustehokkaita ja suorituskykyisiä puolustustarvikkeita, mutta epätasa-arvoisen markkina-asetelman vuoksi tuotteiden täyttä vientipotentiaalia ei ole vielä pystytty hyödyntämään. Valiokunta korostaa, että EU-lainsäädännön sallimissa puitteissa Suomen tulee kohdistaa maksimaalisesti puolustusmateriaalihankintoja kotimaahan sotilaallista huoltovarmuutta korostaen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 7.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Mikko Savola kesk
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Mika Kari sd
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
varajäsen Tuomas Kettunen kesk
varajäsen Sari Tanus kd
varajäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan lausunto PuVL 1/2025 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola